

100 שקל או חניה - הפן ההלכתי

נקודה נוספת וחשובה לבנק הפועלים כמו לבנק לאומי אין בעלי שליטה כלומר אין מישהו מסוים שמחזיק במניות הבנק בשיעור ניכר, השותפים שלכם זה הציבור אנשים כמוני וכמוכם שרכשו את מניות הבנק חלקם בהחזקה משמעותית אבל עדיין אין אף אדם מסוים שמחזיק במעל 5% ממניות הבנק, זה חשוב מאוד דווקא בגלל הרקע ההלכתי כמו שעוד מעט נראה. ברגע שאנחנו הופכים לשותפים מתעורר הדיון ההלכתי האם כאשר הבנק לווה או מלווה בריבית, המשמעות שאנחנו כבעלי מניות הלוונו או לוינו בריבית, כנ"ל לגבי יתר איסורי התורה כחילולי שבת, סחורה בדברים האסורים אם כי במידה פחותה באופן משמעותי. השאלה הזו העסיקה במשך הדורות את גדולי הפוסקים, ואף נכתבו על כך תשובות רבות. ניתן לומר שהכרעת מרבית מנין ובנין של הפוסקים שככל ואין למחזיק המניה יכולת ורצון להשפיע על התנהלות החברה וכל המטרה שלו בהחזקת המניה היא ככלי לרווח ולהפסד אין לראות בכך בעלות לעניין איסורי התורה שעוברת החברה.

כדעה זו נקטו בדורות האחרונים הפוסקים דלהלן הגאון הנודע גאב"ד בריסק ר' שמחה זליג ריגר [הובא בקובץ קול תורה], בשו"ת חשב האפוד (ח"א סימן סב) העיד שדן בנידון זה לפני הרב מטשעבין והורה לו להיתר, בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"א סימן ז), וכן כתב הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשו"ת קובץ תשובות (ח"ג סימן קכד), וכ"כ בספר נתיבות שלום (סימן קעג סעיף י עמוד תעו) בשמו וכ"כ שם בדעתו של בעל המנחת יצחק, וכן ניתן לדייק בדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל בספרו מנחת שלמה (תניינא סימן ק), וכן דעת שו"ת איש מצליח (חלק א סימן ל), וכן פסקו הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל והילקוט יוסף (שבת ח"ב סימן שו סעיף ד ס"ק יז), וכ"כ בשו"ת קנין תורה (ח"ב סימן לג), ובשו"ת מלמד להועיל (ח"א צא) ועוד.

למעשה רוב בנין ומנין של כלל ישראל נהגו במשך השנים להיתר כאשר אף ישנם מגדולי ישראל שהחזיקו בעצמם במניות הבנקים. מנגד יש שהחמירו וראו בכל מחזיק מניה כבעלים גמורים וממילא ככל והחברה עוברת על איסורי התורה הרי שמחזיק המניה ככלל, כדעה זו נקטו בכתובים בעל הברית יהודה ועוד

בימים האחרונים קיבלנו פניות רבות בעקבות הגימיק השיווקי של בנק הפועלים שמציע ללקוחות הבנק העומדים במספר תנאים את האפשרות לקבל שתי מניות של הבנק במתנה בשווי כ-130 שקל או מענק כספי בסך 100 ש. כמיליון לוקחות הבנק זכאים להטבה אם כי חשוב להדגיש כי קיימים שלושה תנאים מצטברים לקבלת ההטבה

לקוחות החטיבה הקמעונאית של הבנק בעלי חשבון פרטי מגיל 18 ומעלה (לפי גיל הצעיר בחשבון).

לקוחות החתומים על תחום ניירות ערך ישראלים בחשבון.

לקוחות בעלי חשבון פרטי פעיל המתנהל באופן תקין: בעלי יתרה בחשבונם של 1,000 ש"ח לפחות (בעובר ושב, בפיקדון, בתוכנית חיסכון (לא כולל תכנית חיסכון לכל ילד) או בתיק ניירות ערך סחיר ובנוסף - (תנאי רביעי) לקוחות בעלי כרטיס אשראי בנקאי או דיירקט בתוקף ופעיל (שבוצעה בו עסקה או חיוב של לפחות 1 ש"ח בכרטיס ב-3 חודשים הקודמים למועד הקובע מבין שלושת המועדים הרלוונטיים) או הלוואה שקלית פעילה או תיק ניירות ערך.

אז כמו שהתחלתי מיד עם פרסום הידיעה קיבלנו אין ספור פניות של לוקחות שביקשו לברר האם מהבחינה ההלכתית מותר להחזיק במניות בנק הפועלים, משום שכמו שרבים מכם יודעים מניה בהגדרתה החוקית והמשפטית היא שותפות בחברה, במקרה שלנו המניה הופכת אותכם לשותף בבנק הפועלים, בין היתר יתכן ובעתיד תהנו מהרווחים העצומים שהבנק הזה גורף כאשר רק בשנת 2024 הרווח נקי של הבנק עמד על 7.635 מיליארד שקלים, ודיירקטוריון הבנק בחר לחלק דיבידנד בשיעור 40% מהרווח הנקי של הרבעון הרביעי, בסך של כ-622 מיליון שקלים. רגע אל תתרגשו ותרוצו לספר לכל החברים שהפכתם לשותפים בבנק הפועלים כי תחשבו על המשמעות קיבלתם מניה שווה בסביבות שישים שקל מתוך בנק ששווה מעל 87 מיליארד ש"ח פרומיל שבפרומיל, אז תרגיעו... אבל עדיין מהבחינה המשפטית והחוקית אתם אכן מוגדרים כשותפים בבנק.

הלוקח בהיתר עיסקא. יצוין כי דעת רבני תשואה כהלכה שלהיתר עיסקא של הבנק יש תוקף משפטי חוקי והלכתי ככל אחד מתקנות הבנק.

ביחס לאיסור חילול שבת כידוע סניפי הבנק סגורים בשבת ומתוך אלפי העובדים של הבנק הוא מחזיק בהיתר של משרד העבודה ל 20 עובדים בתפקידי שמירה על ביטחון הרכוש והגוף.

נקודה נוספת חשובה כאמור לעיל מדובר בבנק ללא בעל שליטה או גרעין שליטה, במקרים אלו עולה השאלה מי הם כן הבעלים? אם נראה בכל אחד מהרוכשים רק כקונה כלי לרוח ולהפסד אז של מי כן הבנק?

בנקודה זו יש שראו את הגופים המוסדיים כבעלים משום שהם מחזיקים ב 24 אחוז מהבנק, ויש שראו בדירקטוריון המנהל את הבנק ומתווה את הפעילות הכלכלית שלו כבעלים [יצוין שדעה זו כבר נמצאת בדברי גדולי הפוסקים כמו בתשובות המפורסמת של המהרי"א הלוי ח"ב סימן נד וקכד]

אם נרצה לסכם את הנידון נאמר כך מי שסומך על דעתם של מרבית גולי הפוסקים בהחלט יכול לרכוש את המניה ללא כל חשש ופקפוק, וגם אותם שנקטו להחמיר יש לדון האם יש להגדיר את המניה ככשרה על סמך ההיתר עיסקא של הבנק, באם לא אכן אין לרכוש את מניית הבנק. לא באתי לפסוק הלכה ולקבוע מסמרות וראוי שכל יעשה בנידון שאלת רב לאחר הצגת הצדדים השונים.

בהצלחה מרובה!

וכן מטו משמיה דהגר"נ קרליץ זצ"ל, וכן מורים חלק מגדולי פוסקי דורינו שליט"א.

אבל עדיין ישנם שני נקודות חשובות לבירור, השאלה הראשונה האם מניית בנק הפועלים עוברת על איסורי תורה? אז בוא נתחיל ונבחן את מכלול פעילות הבנק ליבת הפעילות של הבנק זה הלוואות ואשראי לפרטיים וחברות ההלוואות הללו הם בריבית קצוצה, אלא שהבנק חתום על היתר עיסקא כללי שמגדיר במפורש שכל הפעילות הכללית שלו היא בכפוף להיתר עיסקא.

ביחס ללקוחות שומרי תורה ומצות בהחלט מקובל לתת תוקף להיתר עיסקא וצא וראה מנהגן של ישראל כשרים שמתנהלים בפעילות כלכלית הנושאת ריבית אל מול הבנקים בישראל אם כי יש המדקדקים גם לחתום על היתר עיסקא פרטי מול הבנק ולא להסתמך ולהסתפק בהיתר עיסקא הכללי.

אך ביחס ללקוחות שאינם שומרי תורה ומצוות יש נידון בין הרבנים האם ההיתר עיסקא הוא בתוקף גם ללקוחות שלא מודעים על קיומו ובוודאי שלא על משמעותו, המקלים סוברים שכאשר בהיתר עיסקא מופיע הפסקה שהוא כחלק מתקנות הבנק לכל דבר וענין, ומכיון ואף אחד מלקוחות הבנק אינו מודע לתקנות הבנק אלא שהוא גומר בדעתו להתחייב על דעת הבנק ותנאיו, וממילא בכלל זה ההיתר עיסקא, לעומת זו החולקים נקטו שלענין היתר עיסקא כל שאין לו הבנה וגמירות דעת אינו יכול להפטר על סמך היתר עיסקא, בין היתר הם מציינים תקדים של רשם בבית המשפט שבחן את רמת ההבנה של